

Posudek disertační práce Anny Stejskalové

Práce Anny Stejskalové se soustředí na analýzy tří textů autobiografického charakteru Jiřího Koláře *Přestupný rok*, Jana Zábrany *Disiecta Membra*, Bohumily Grögrové a Josefa Hiršala *Let let*. Autorka sleduje tyto texty optikou jejich žánrové specifiky a snaží se odpovědět na otázku, co slovo „autobiografický“, které se objevuje v souvislosti s těmito texty, znamená a zda je možné najít v uvedených textech nějaké podobné strategie.

Analytické části proto předchází nevelká, ale principiální teoretická kapitola, v níž se připomíná historie autobiografických žánrů, jejich různé pojetí a smysl v různých historických etapách. Objevují se tu základní pojmové otázky: zda je možné vůbec s pojmem autobiografičnosti pracovat v literatuře, co je literární a neliterární autobiografie, zda je možné je odlišovat, a jaké tedy jsou potom jejich rysy; zda je vhodné pracovat s nějakou širší kategorií literárního autobiografického žánru, který by zahrnoval jak vlastní autobiografie, memoáry a také deníky, zda jsou to nějaké zvláštní formy, které se odlišují svým vztahem ke skutečnosti k autorovi a pod. Jednou z principiálních otázek, která se tak otevírá v souvislosti s autobiografickými texty je také otázka pravdivosti, autentičnosti. Proto se tu objevuje i otevřeně etický problém. Otázka autentičnosti možná právě z tohoto důvodu zaujímá velký prostor v českých kritických a literárně teoretických diskusích.

Anna Stejskalová se však v analytické části otázkám autentičnosti v podstatě vyhýbá. Mnohem podstatnější jsou pro konkrétní popisy vybraných textů dvě inspirace – obě lingvistické. První vychází z teorie Ilokučních aktů Johna Searleho, a druhá navazuje zprostředkovaně přes dnes již „klasickou“ teorii autobiografie James Olneye na Émille Benvenista o funkcích kategorie osoby v singuláru ve vyprávění: Já, jako ten kdo mluví, ty -ten ke kterému se mluví a třetí on/ona/ono, která označuje, pokud to tak lze říci, "neosobu". (Já a ty mezi sebou vytvářejí specifický vztah a oproti "neosobě“, o níž se pouze mluví). Tento návrat k strukturalismu se ale děje při současném přiznání závažnosti postmoderního konceptu Paula De Manna, který přivedl autobiografické texty téměř jejich „smrti“, kde je autobiografičnost je jen řečovou figurou: je to typ „prosopopei“. Anna Stejskalová ale s tímto posunem ne tak zcela souhlasí, jakkoliv si je vědoma toho, že důsledné oddělování autobiografických

textů, textů literárních autobiografií, tak jak je navrhuje jiný podobně "autoritativní" hlas Philippe Lejeuna, není možné.

Anna Stejskalová se pak přidržuje představy, kterou zavedl již zmíněný Olney, že autobiografické texty jsou texty se specifickým způsobem textury, v níž se zapřádá „Já“ v své proměnlivosti. Já v textuře je svým způsobem reálné, hlavně provokuje specifické způsoby "tkaní", i s podvědomými psychoanalytickými "chybami", zauzleními, jež textu narušují.

Tato koncepce pak dává možnost sledovat strategie organizace textů, vnitřní napětí, vrstvení a mezitextová navazování, a také různorodé typy komunikace mezi autorem, vypravěčem, čtenářem, které se v analyzovaných textech nacházejí. Stejskalová navrhuje proto mluvit spíše o autobiografické formě.

Je ještě důležité se vrátit k tezi, která vychází z poznámky Gustava René Hockeho, a to o rostoucím počtu deníků v dobách krize. Tuto poznámku Anna Stejskalová rozvíjí jako jedno ze svých východisek.

Následné analýzy tří konkrétních textů drobnohledně ukazují jejich narativní strategie, jejich jednotlivé historické a textuální vrstvy. Anna Stejskalová postupně odkrývá jejich difference ve způsobu práce s reálnými událostmi, jinými literárními texty, specifickými konstrukcemi „já“ a „ty“ i "neosoby". Autobiografické texty pod autorčíným drobnohledem odhalují, jak jsou udělány, demonstrují své rozličné vztahy ke skutečnosti. V knize *Let let* Anna Stejskalová specificky pracuje také s rozdílným genderovým pohledem dvou subjektů, na nichž demonstruje i rozdílnou konstrukci textového časoprostoru, specifické motivace a práci s cizími texty.

Práce se všemi prameny je pečlivá, se spolehlivým nadhledem a porozumění. Je velmi dobře obeznámena s historickými kontexty a svědčí také o velkém osobním zaujetí pro texty. Závěr disertace syntetizuje nálezy a znovu uvádí na scénu základní teoretické postuláty, aby je systematizovala. Závěry však působí poněkud hluše. Pokusím se tedy zformulovat, proč tomu tak je:

1. Popsaná první teoretická část není zcela jasně argumentována, a tímto, jak se domnívám, se nevytvořila jasná linie pro argumentaci v následující analytické části, a tak se některá východiska, která nejsou explicitně formulována (např. přes neustálé návraty nakonec není úplně zřetelné, co je literární a co neliterární

autobiografie, kde se v názorových teoretických disputacích autorka sama ocitá; také se ne zcela porozumivě pracuje s teoretickými pracemi, které tématizují genderovou determinaci, respektive autorka pro sebe nevyžila jejich potenciál). Dostatečně se podle mne také nepropojují jednotlivé parciální, byť velmi pozoruhodné výsledky.

2. Část popisující českou diskusi by myslím, mohla poskytnout další klíč, jak najít ještě jinou linii výkladu. Otázka, proč je tak významná právě autentičnost pro české prostředí, zůstává nezodpovězena. Část, která ji předchází, nabízí podle mého názoru, možné nápovědy a také je zřejmé, že popis této české diskuse sebou nutně musí nést i historické ukotvení.
3. Autorka je někdy až příliš nadšena z jednotlivých textů (což je skvělé!), jen výsledkem je určitá nevyvážená rozbujelost popisu. A čtenář nemá často jasno proč. V práci mě chybí výraznější interpretační klíč.

Práci však považuji za kvalitní a poctivou.

Na závěr bych ještě chtěla poznamenat jednu drobnost. Je myslím čas se zbavit pleonasmu jako ženská autorka (to samozřejmě platí i pro oponentku.)

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit „prospěla“.

Doc. Mgr. Libuše Heczková, PhD.

V Praze 26. 5. 2016